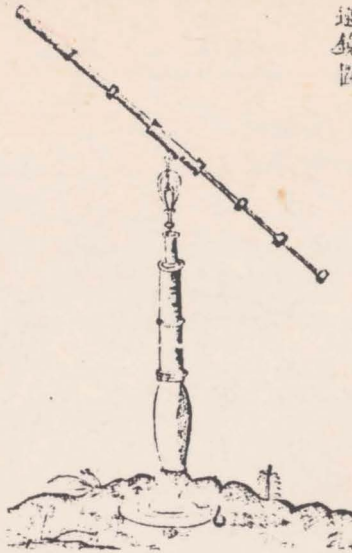


DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

D'66
1982
4

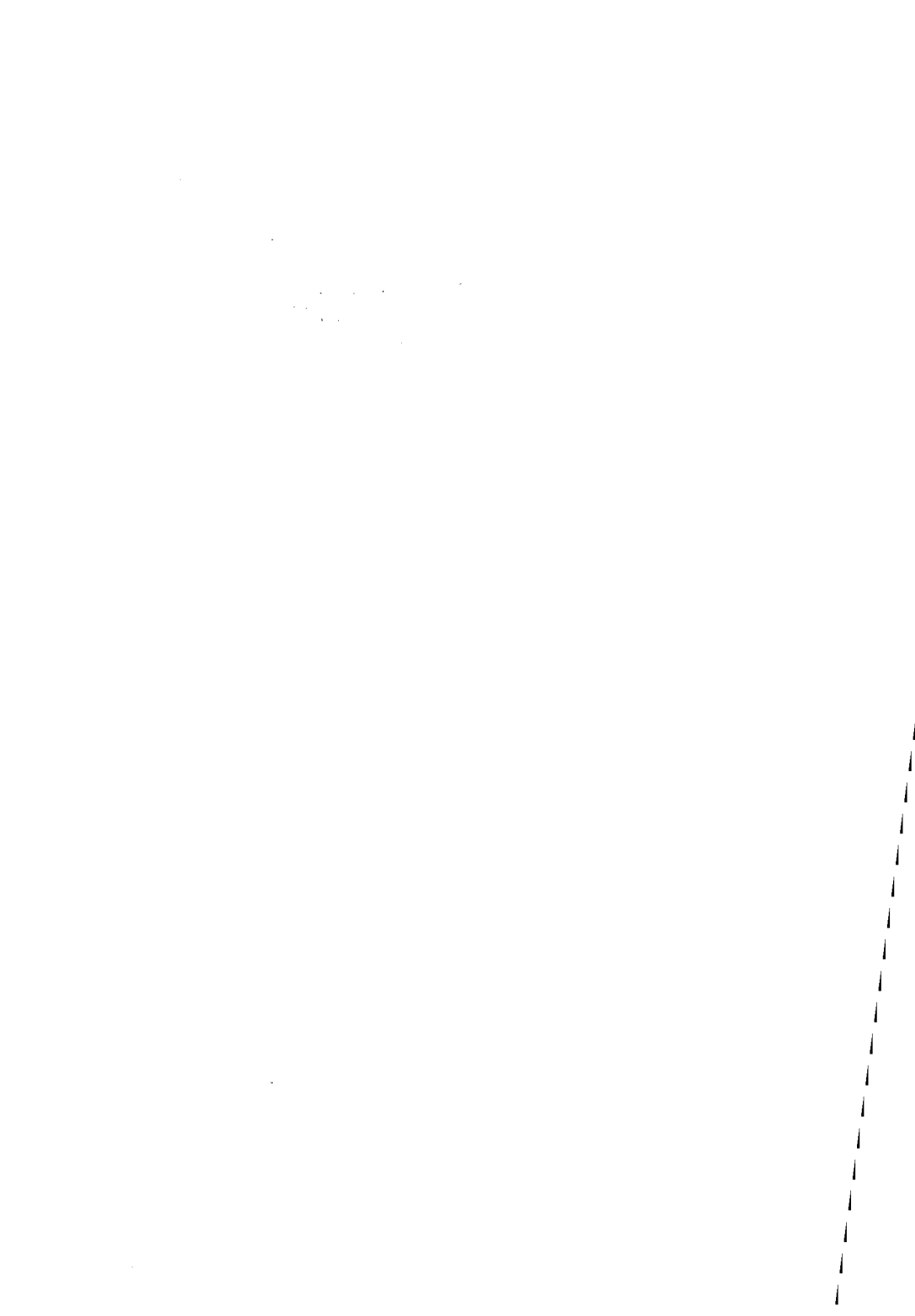
遠鏡
圖



PERSPECTIEF '86

TER DISCUSSIE
NR. 3





PERSPECTIEF '86

Een D'66-plan voor herstel van de economie en de werkgelegenheid

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Samenstellers:

Haarten Engwirda (eindredactie)
Suzanne Dekker
Louise Groenman
Jan Veldhuizen

allen lid van de Tweede Kamerfractie van D'66

Adviseurs:

drs M. Botman
prof.dr. J.J. van Duijn, hoogleraar algemene
economie, Delft; voorzitter van de macro-
economische werkgroep van D'66
drs W.B.J. Hempen
drs H.P. van der Hoek, Erasmus Universiteit,
Rotterdam
mr F.S. van Hove, secretaris ICW
K. Klaver
drs J.H.M. Kok, hoofd van de Hoofdafdeling
Middellange termijnplanning en Macromodellen,
Centraal Planbureau
drs J. de Lange
drs W.B. Meyer
dr G.J. Wijers, Erasmus Universiteit, Rotterdam

allen lid van de Macro-economische werkgroep
van D'66

Secretariaat:

Dert Bakker
Frank Hilterman
Henk Hoen
Willem-Jan Roelofs

allen medewerkers van de Tweede Kamerfractie
van D'66

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

's-Gravenhage, mei 1982



I N H O U D

Samenvatting

Inleiding

Hoofdstuk I : Kenmerken van de huidige situatie

Hoofdstuk II : Doelstellingen en sociaal-economische visie van D'66

Hoofdstuk III: Voorstellen voor een plan tot herstel van de economie en de werkgelegenheid:

1. Loon- en inkomensmatiging met gelijktijdige vermindering van de loon- en inkomstenbelasting
2. Halvering van de tarieven van de vennootschapsbelasting gecombineerd met verlaging van de WIR-basispremies
3. Een verdere versterking van het economisch structuurbeleid
4. Vergaande vereenvoudiging en sanering van overheidsvoorschriften
5. Verhoging van de overheidsinvesteringen
6. Heroverweging van de consumptieve overheidsuitgaven
7. Een wat ruimere toepassing van monetaire financiering, met name waar het gaat om een tijdelijke financiering van budgettaire tegenvallers
8. Opheffing van knelpunten op de arbeidsmarkt
9. Herverdeling van arbeid
10. Voorstellen voor een vernieuwd stelsel van sociale zekerheid

Samenvatting

Aanleiding tot het schrijven van deze Nota vormden de vrijwel onophoudelijke discussies over het korte termijn-bezuinigingsbeleid, zoals die sinds de installatie van het zojuist gevallen kabinet gevoerd zijn (o.a. Informatie-de Galan-Halberstadt en de Voorjaarsnota). In verband met deze soms uitzichtloos lijkende discussies verzocht de Tweede Kamerfractie van D'66 de samenstellers van deze Nota twee maanden geleden om een perspectief voor het middellange termijnbeleid op sociaal-economisch terrein te ontwerpen, teneinde te kunnen beoordelen waartoe die bezuinigingen nu eigenlijk dienden.

De samenstellers van deze Nota hopen via de publikatie van dit plan aan deze opdracht te hebben voldaan. Hoewel zij daarbij geassisteerd werden door een aantal leden van de macro-economische werkgroep van D'66, komt de inhoud van dit plan alleen voor hun verantwoording.

In hoofdstuk I van de Nota wordt allereerst een beschrijving gegeven van de huidige situatie. Daarbij wordt zowel ingegaan op de internationale als op de nationale ontwikkeling. Tegen de achtergrond van de ernstige economische recessie, die zich internationaal voordoet, worden in dat verband een aantal typisch Nederlandse kenmerken gesignaleerd die verklaren, waarom ons land ondanks zijn omvangrijke aardgasvoorraden de afgelopen jaren een ongunstiger economische ontwikkeling heeft doorgemaakt dan andere geïndustrialiseerde landen. Deze kenmerken zijn:

1. Een relatief zeer kwetsbare industriële structuur.
2. Een relatief hoog loonkostenniveau.
3. Een uitgeholde vermogensstructuur van het bedrijfsleven.
4. Een grote netto toetreding op de arbeidsmarkt.
5. Een slecht functionerende arbeidsmarkt.
6. De onbeheersbaarheid van de overheidsfinanciën, resp. de omvang van de collectieve sector.
7. Een onoverzichtelijke hoeveelheid aan overheidsvoorschriften.

Vervolgens wordt in hoofdstuk II ingegaan op de doelstellingen en de sociaal-economische visie van D'66. Als belangrijkste elementen van de sociaal-economische visie van D'66 worden daarbij genoemd:

- a. Vernieuwing en versterking van de industrie.
- b. Hervreiding van arbeid.
- c. Een krachtig energiebesparings- en milieubeleid.
- d. De noodzaak van een kritische herbezinning op bestaande collectieve voorzieningen, het stelsel van sociale zekerheid alsmede de regelgeving door de overheid.

Tenslotte wordt in hoofdstuk III een plan gepresenteerd, dat zal kunnen leiden tot herstel van de economie en de werkgelegenheid. Daartoe wordt in de eerste plaats bepleit dat Nederland in de geëigende internationale organen initiatieven neemt, resp. ondersteunt om het internationale restrictieve beleid om te buigen in een gecoördineerd stimuleringsbeleid. Daarnaast bevat dit plan voor het nationale beleid het volgende 10-punten-programma:

1. Het bevrlezen van alle inkomens gedurende een periode van 4 jaar in combinatie met een koopkrachtinjectie via een gelijktijdige verlaging van de loon- en inkomensbelasting.

De regering zou hierover afspraken moeten maken met werknemers en werkgevers in het kader van een meerjarig Sociaal Contract.

Via de wet op de niet-c.a.o.-inkomens, het trendbeleid en het prijs-inkomensbeleid vrije beroepen dient daarnaast gezorgd te worden dat deze 4-jarige inkomensstop voor alle inkomens zal gelden. Berekeningen hebben aangetoond, dat een dergelijke maatregel de werkgelegenheid na 4 jaar met 150.000 arbeidsjaren zal doen toenemen, terwijl het financieelstekort lager uit zal komen dan bij een beleid zonder loonmatiging en gelijktijdige loon- en inkomstenbelasting verlagings.

2. Halvering van de tarieven van de vennootschapsbelasting, gecombineerd met verlaging van de WlR-basispremies.

Wij achten deze maatregel noodzakelijk om de vermogenspositie van het Nederlandse bedrijfsleven weer op een gezond peil te brengen en daarmee de voorwaarde te scheppen voor een opleving van de particuliere investeringen. Deze maatregel zal niet mogen gelden voor de oliemaatschappijen, die het Nederlandse aardgas exploiteren. Om aan startende kleinere bedrijven een extra stimulans te geven, wordt voorgesteld om voor deze categorie een tijdelijke vrijstelling van de vennootschapsbelasting voor een periode van 5 jaar in te voeren. Beide maatregelen zullen budgetair neutraal gefinancierd moeten worden via een evenredige verlaging van de basispremies van de Wet Investeringsrekening.

3. Een verdere versterking van het economisch structuurbeleid.

In dit verband wordt gepleit voor een snelle totstandkoming van de Maatschappij voor Industriële Projecten en een verdere versterking van de rol van de Minister van Economische Zaken bij de coördinatie van het overheidsaankoopbeleid. Bovendien wordt voorgesteld om de concurrentiepositie van de Nederlandse industrie te versterken door, in afwachting van de overschakeling van elektriciteitscentrales op kolen, op tijdelijke basis aardgas tegen kolenpariteit beschikbaar te stellen voor warmtekrachtkoppeling binnen de industrie. Tenslotte wordt voorgesteld om de rol van regionale ontwikkelingsmaatschappijen verder te versterken via een aanzienlijke uitbreiding van de financiële middelen ten behoeve van deze maatschappijen. De financiële ruimte hiervoor zal gevonden moeten worden via vereenvoudiging en concentratie van bestaande regionale investeringspremies.

4. Vergaande vereenvoudiging en sanering van overheidsvoorschriften.

Deze zg. dereguleringsmaatregel dient systematisch en waar mogelijk gedecentraliseerd te worden geëffectueerd door per departement te bekijken welke procedures, voorschriften en regelingen zich lenen voor bijstellingen, versoepeling dan wel stroomlijning. Bij wijze van voorbeeld wordt gewezen op de noodzaak van een kritische heroverweging van de zg. wenken en voorschriften voor de woningbouw. Verder wordt gepleit voor vereenvoudiging en sanering van de wirwar aan subsidieregelingen.

5. Een verhoging van de overheidsinvesteringen in de periode 1983 t/m 1986 van per saldo tenminste 4% per jaar. Deze verhoging dient vooral gericht te worden op de vernieuwing van de industrie; de woningbouw; de energiebesparing; handhaving en sanering van het milieu; en het openbaar vervoer.

6. Een beheersing van de consumptieve overheidsuitgaven.

Dit is nodig om het beslag van de collectieve sector op het nationaal inkomen niet verder te laten toenemen, alsmede ter financiering van de bepleite verhoging van de overheidsinvesteringen. Om dit te realiseren, is het nodig, dat de zg. heroverwegingsprocedure een permanent karakter krijgt. Verder zal de zg. pakketvergelijking tussen de beloning van ambtenaren en de inkomens in de marktsector nog dit jaar moeten worden afgerond. Aan de hand van de resultaten daarvan zullen de ambtenarensalarissen moeten worden aangepast.

7. Een wat ruimere monetaire financiering, met name waar het gaat om tijdelijke financiering van budgetaire tegenvallers.

Wij denken dat langs deze weg de nodige rust in de overheidsfinanciën zoals die bestaan heeft tijdens de toepassing van het zg. structurele begrotingsbeleid weer kan terugkomen. De voorgestelde opvang van budgetaire tegenvallers via deze weg zal een tijdelijk karakter moeten dragen. Bij de normale begrotingsvoorbereiding zal dan ook alsnog een structurele dekking moeten worden gevonden. Bovendien mag zij geen vluchtweg zijn voor wel-voorzienbare tegenvallers.

8. Een verbeterde werking van de arbeidsmarkt.

De volgende maatregelen worden in dit verband voorgesteld:

- een grotere loondifferentiatie, zowel sectoraal als in gevallen van vuil en onaangenaam werk
- een verruiming van het begrip passende arbeid
- een verdergaande afstemming van het onderwijs op de arbeidsmarkt
- fiscale tegemoetkomingen voor verhuiskosten voor werknemers in het particuliere bedrijfsleven, analoog aan de regering voor ambtenaren.

Wij pleiten voor het opnemen van afspraken over bovengenoemde en andere maatregelen in het met werknemers en werkgevers af te sluiten meerjarig sociaal contract.

9. Herverdeling van arbeid

Voor wat betreft de marktsector kiezen wij vooral voor bevordering van deeltijdarbeid, zonder andere vormen van arbeidstijdverkorting uit te sluiten.

Afspraken over een dergelijke herverdeling van arbeid dienen te worden opgenomen in het meerjarig sociaal contract. Uitvoering van deze afspraken per bedrijfstak dienen te geschieden via het c.a.o.-overleg.

Voor de kwartaire sector kiezen wij een verdergaande aanpak. Haast verplichte vervulling van een kwart oplopend tot de helft van de vacatures in deeltijdarbeid zien wij hier ook mogelijkheden tot invoering van algemene arbeidstijdverkorting in bij voorbeeld het onderwijs en de bejaardenzorg.

10. Hervorming van de sociale zekerheid

Wij kiezen voor een sociaal zekerheidsstelsel dat bestaat uit de volgende elementen:

- a. een basisvoorziening op het minimum-niveau, met gelijke rechten voor iedereen en collectief te financieren;
- b. een tijdelijke aanvullende uitkering, afhankelijk van leeftijd en arbeidsverleden;
- c. de mogelijkheid om vrijwillig bij te verzekeren.

Dit systeem is bedoeld voor nieuwe gevallen, omdat huidige uitkerings-trekkers nooit de kans hebben gehad zich bij te verzekeren.

Voorzover een aldus geïndividualiseerd systeem onaanvaardbare consequenties heeft voor kostwinners worden deze fiscaal gecorrigeerd door middel van overheveling van de belastingvrije voet, welke op zichzelf voor iedereen gelijk dient te zijn.

INLEIDING

De jaren 1980 en 1981 waren rampjaren voor de Nederlandse economie. In die beide jaren immers is de geregistreerde werkloosheid verdubbeld van 240.000 tot 475.000, terwijl tegelijkertijd een aanzienlijke verhoging van het financieringstekort van de overheid optrad van 5½ tot 8 1/4 % van het nationale inkomen. In diezelfde periode daalden bovendien de investeringen met ruim 20 %. Getuige onder meer de ontwikkeling van de arbeidsinkomensquote (het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van het bedrijfsleven) is het onmiskenbaar dat veel bedrijven het water tot aan de lippen is gestegen.

In die buitengewoon ernstige situatie heeft in september vorig jaar het zojuist gevallen kabinet de sociaal-economische inboedel van het kabinet Van Agt-Wiegel aangetroffen. Een slechtere startpositie was nauwelijks denkbaar. Slechts één ding was duidelijk: het sociaal-economische beleid van het kabinet Van Agt I zoals verwoord in Bestek '81 had jammerlijk gefaald. Er moest dus een andere koers worden ingeslagen om ons land weer tot economisch herstel te brengen. Die andere koers kwam er dan ook, althans op papier. In het regeerakkoord van het kabinet-Van Agt II werd immers vooral gemikt op de noodzaak van de totstandkoming van een omvangrijke investeringsimpuls als middel tot versterking van de marktsector van onze economie en met name de industrie, via onder meer de oprichting van de Maatschappij voor Industriële Projecten, terwijl de ruimte daarvoor geschapen zou moeten worden via voortgezette loonmatiging, stabilisatie van de belasting- en premiedruk, alsmede een geleidelijke terugdringing van het financieringstekort. Verder werd in het regeerakkoord gekozen voor een stimulerend (werkgelegenheids)beleid, dat vooral gericht zou moeten worden op de woningbouw, de energiebesparing en de milieusector. Voor de bestrijding van de werkloosheid zou hiermee echter niet kunnen worden volstaan. Daarvoor zou vooral gekozen moeten worden tot een grootscheeps programma van herverdeling van arbeid, waaronder de planmatige bevordering van deeltijdarbeid.

Die koers sprak ons aan, al was het alleen maar omdat hij nogal wat overeenkomsten vertoonde met de kritiek die wij als oppositiepartij destijds tegen Bestek '81 naar voren hebben gebracht. 1) Dit geldt nog veel sterker ten opzichte van het D'66-verkiezingsprogramma uit 1981, dat in feite vrijwel dezelfde koers bepleit heeft.

Waar wij ons na de installatie van het kabinet-van Agt II en met name sinds de informatieperiode De Galan-Halberstadt echter steeds grotere zorgen over zijn gaan maken, betreft het feit dat er van die koers in de praktijk zo weinig terecht is gekomen. In de 8 maanden van zijn bestaan leek het er immers sterk op dat binnen dat kabinet vrijwel onophoudelijk is gesproken over het korte termijn bezuinigingsbeleid. Weliswaar is door het zojuist gevallen kabinet ook een werkgelegenheidsplan gepubliceerd, maar ook daarin lag het accent naar onze mening te sterk op de korte termijn-benadering van het scheppen van tijdelijke, dure arbeidsplaatsen ten koste van het verlies van arbeidsplaatsen elders via de daartoe noodzakelijke bezuinigingen en lastenverhogingen.

1) Zie de Nota "De kwaliteit van produktie en werkgelegenheid: een D'66-alternatief voor Bestek '81, tweede Kamerfractie D'66, september 1978.

Bovendien is de sociaal-economische situatie sinds de totstandkoming van het regeerakkoord vorig jaar aanmerkelijk verder verslechterd. Zo is de verwachting uit het regeerakkoord, dat de geregistreerde werkloosheid bij ongewijzigd beleid zou oplopen tot 500.000 in 1985 nu al door de feltelijke ontwikkeling achterhaald. Het ziet er immers naar uit, dat dat niveau al in 1982 zal worden bereikt. Verontrustend is verder, dat tot dusverre alle aanwijzingen ontbreken, dat zich op korte termijn een investeringsherstel van enige betekenis zal gaan manifesteren. Daarbij dient uiteraard te worden bedacht, dat nog niet te voorzien valt in hoeverre hierin verandering zal kunnen komen via door ons positief gewaardeerde instrumenten van structuurbeleid als de MIP en de kapitaalkredieten, zoals die door de demissionaire Minister van Economische Zaken zijn voorgesteld.

Niettemin zien wij in het voorgaande genoeg redenen voor een fundamentele herbezinning op het te voeren sociaal-economische beleid op middellange termijn. Een werkgroep, bestaande uit een aantal leden van de D'66-Kamerfractie alsmede een aantal leden van de macro-economische werkgroep van D'66, heeft dat de afgelopen weken gedaan.

Het resultaat van die herbezinning treft u in deze Nota aan. De Nota bevat allereerst een analyse van de huidige sociaal-economische situatie in ons land. Vervolgens geeft de Nota een beschrijving van de doelstellingen van D'66, zoals die uit diverse publikaties en verkiezingsprogramma's zijn af te leiden. Tenslotte worden in de vorm van een 10-punten-programma oplossingen voorgesteld, die naar onze mening even zovele elementen zouden moeten vormen voor een plan tot herstel van de economie en de werkgelegenheid.

Wij hopen hiermee een alternatief te bieden voor het ad-hoc bezuinigingsbeleid, zoals dit door het zojuist gevallen kabinet tot nu toe vanaf de informatieperiode De Galan-Halberstadt tot en met de Invulling van de Voorjaarsnota gevoerd is. Uiteraard wil hiermee niet gezegd zijn, dat er de komende jaren niet meer bezuinigd zou moeten worden. Integendeel, zoals u uit het vervolg van deze Nota kunt lezen. Wel menen wij, dat het voortdurend praten over bezuinigingen zonder dat er een duidelijk perspectief bestaat, waartoe die bezuinigingen dienen en waartegen die bezuinigingen beoordeeld moeten worden, alleen maar averechts zal kunnen werken. Daardoor wordt slechts het doemdenken versterkt, waardoor onze economie alleen maar verder zal afzakken langs de neerwaartse spiraal. Dat moet na 3½ jaar beleid volgens Bestek '81 en 8 maanden besluiteloosheid onder het kabinet-Van Agt II toch voor iedereen volstrekt duidelijk zijn. Wij zien daarin geen enkel heil.

Vandaar dat wij ons voor deze Nota geen passender naam kunnen bedenken dat deze:

PERSPECTIEF '86: een D'66-plan voor herstel van de economie en de werkgelegenheid.

Maarten Engwirda

Hoofdstuk I

Kenmerken van de huidige situatie

De internationale ontwikkeling

Internationaal is er al jaren sprake van een ernstige economische recessie. Deze recessie werd ingeleid door de eerste energiecrisis (1973-'74) en manifesteerde zich oorspronkelijk vooral via het bestaan van afzetproblemen, overcapaciteiten en afnemende rendementen. Daardoor kwam in veel landen de werkgelegenheid in de marktsector onder druk te staan, wat weer resulteerde in een stijging van de werkloosheid. In de meeste landen werd geprobeerd het tij te keren via een stimulerend beleid, gepaard gaande met toenemende overheidsstekorten. Rentestanden en inflatie gingen hierdoor in veel landen omhoog. Ter rechtvaardiging van dit beleid werd echter aangevoerd dat de recessie een tijdelijk verschijnsel zou zijn, dat door een expansief beleid diende te worden bestreden. Voordat de juistheid van deze stelling kan worden getoetst, goldde de tweede energiecrisis van 1979 roet in het eten. Opnieuw leidde dit tot afzetproblemen, overcapaciteiten en afnemende rendementen met alleen dit verschil, dat de klap nu des te harder aan kwam, omdat het weerstandsvermogen van veel bedrijven de gevolgen van de eerste energiecrisis nog niet te boven waren gekomen. De werkgelegenheid in de marktsector kwam daardoor in veel landen des te heviger onder druk te staan. Bovendien waren, als gevolg van de eerder genoemde stijging van overheidsstekorten, de mogelijkheden tot het voeren van stimulerend beleid via verdere expansie van de collectieve sector in veel landen niet of nauwelijks meer aanwezig. In tegenstelling tot de situatie na de eerste energiecrisis reageerden veel landen daarom nu op de nieuwe crisis via een restrictief budgetair en monetair beleid. Naast de werkgelegenheid in de marktsector kwam daardoor ook de werkgelegenheid in de kwartaire sector veelal onder druk te staan. Dit leidde dan weer tot een nieuwe golf van stijgende werkloosheid, waardoor wij nu in de zeer ernstige situatie zijn beland, waarin de werkloosheid in de geïndustrialiseerde landen gelijk is aan het record-niveau van 30 miljoen uit de vooroorlogse crisis (1928).

De nationale ontwikkeling

De ontwikkeling in Nederland vertoont uiteraard sporen van de zojuist omschreven internationale ontwikkeling. Het zou echter onjuist en zelfs gevaarlijk zijn om de schuld voor de huidige sociaal-economische situatie in ons land geheel of grotendeels bij die internationale ontwikkeling te leggen. Dat zou ons immers een nogal goedkoop excuus in handen geven om de zaak maar op zijn beloop te laten en af te wachten tot de internationale ontwikkeling zich ten goede keert. Uiteraard willen wij hiermee niet stellen, dat de internationale ontwikkeling er niets toe doet, dan wel dat het niet noodzakelijk zou zijn om Nederland in de daartoe geëigende internationale samenwerkingsverbanden (EG, OESO, GATT, UNCTAD) initiatieven te laten nemen, resp. ondersteunen om die ontwikkeling in positieve zin te beïnvloeden. Wel menen wij, dat de marges om via het nationale beleid de situatie te verbeteren aanzienlijk groter zijn dan vaak wordt voorgesteld. De marges zijn naar onze mening de afgelopen jaren volstrekt onvoldoende behut. Een creatief en daadkrachtig beleid om die marges te benutten heeft o.i. helaas te zeer ontbroken. Wij willen dit als volgt toelichten.

Nederland verkeert via het bezit van zijn omvangrijke aardgasvoorraden in vergelijking tot de meeste andere landen in een potentieel zeer gunstige positie om de schokken van de beide energiecrises en de daaruit resulterende economische recessie op te vangen. Die andere landen hebben zich nationaal-economisch gezien aanzienlijke (koopkracht)offers moeten getroosten vanwege de explosieve stijging van de energieprijzen. Nederland heeft daarentegen als gasexporterend land per saldo niets behoeven in te leveren, maar er eerder op verdiend. Wanneer we desondanks zien, dat de economische ontwikkeling (o.a. economische groei, werkloosheid, investeringen, financierings tekort) in ons land de afgelopen jaren aanzienlijk ongunstiger is geweest dan in vele andere landen, dan moet de conclusie luiden dat er een verkeerd beleid is gevoerd. Een beleid, dat die potentieel zeer gunstige positie niet heeft weten te gebruiken voor de noodzakelijke stimulering van de investeringen. Een beleid, dat ertoe heeft geleid dat deze potentieel gunstige positie eerder in ons nadeel dan in ons voordeel heeft gewerkt: de aardgasbel als vloek in plaats van zegen!

Wat zijn nu die typisch Nederlandse kenmerken, waardoor wij het slechter doen, resp. gedaan hebben dan andere geïndustrialiseerde landen?

1. Een relatief zeer kwetsbare industriële structuur

Het goedkope aardgas heeft in de zestig jaren geleid tot een energie-intensieve produktiestructuur (o.a. bulkchemie, olieraffinage). Door de energiecrises is de vraag naar energie-intensieve produkten echter gestagneerd, terwijl de energie-intensieve bedrijfstakken verder bedreigd worden door de relatief hoge energiekosten (o.a. electriciteit) in ons land. Geavanceerde, kennisintensieve producties met snel stijgende afzetmarkten nemen daarentegen in onze produktiestructuur een relatief bescheiden plaats in. Te denken valt hierbij vooral aan de zg. equipment-sector (Instrumenten, kapitaalgoederen, electronica en robots). Spiegelbeeld van deze kwetsbare industriële structuur is een exportsector, die zowel qua produktiepakket als qua landenoriëntatie (voornamelijk geïndustrialiseerde landen) ongunstig is samengesteld.

2. Een relatief hoog loonkostenniveau

Het Nederlandse loonkostenniveau is ondanks de matiging van de laatste jaren nog altijd één van de hoogste ter wereld. Voor de kapitaal- en energie-intensieve bedrijfstakken wordt dit gecompenseerd door een eveneens zeer hoge arbeidsproductiviteit. De arbeidsintensieve bedrijfstakken (kleding, textiel, schoeisel) uit de industrie, alsmede de dienstensector worden hierdoor echter bedreigd.

Dit hoge loonkostenniveau is voor een belangrijk deel het gevolg van de snelle stijging van de collectieve lasten van de afgelopen jaren, die over het algemeen zijn afgewenteld op het winstinkomen. Ter illustratie: het bruto loonkostenniveau, d.w.z. netto loon + loonbelasting + werknemerspremies + werkgeverspremies + DTW of arbeidsloon bedraagt momenteel ongeveer 2,5 maal het netto loon van de betrokken werknemer. Deze situatie heeft het ontduiken van belasting- en premiebetalingen tot een profijtelijke bezigheid gemaakt en het ontstaan van een welig tierend zwart circuit in de hand gewerkt.

3. Een uitgeholde vermogensstructuur van het bedrijfsleven

Ondermeer als gevolg van de hierboven genoemde kenmerken is de vermogenspositie van veel Nederlandse bedrijven uitgehold. Het eigen vermogen als

percentage van het totale vermogen is daardoor de laatste 15 jaar bij de aan de beurs genoteerde N.V.'s gehalveerd: van gemiddeld 44% naar 22%.

Deze ontwikkeling is verder het gevolg van hoge rentekosten, betaald op vreemd vermogen, alsmede de fiscale bestraffing op eigen vermogen volgens het geldende belastingstelsel in ons land. Terwijl de rentekosten op vreemd vermogen in Nederland fiscaal volledig aftrekbaar zijn, zijn immers de kosten van eigen vermogen in de vorm van uitgekeerd dividend niet alleen niet aftrekbaar, maar zelfs onderworpen aan een dubbele belastingheffing (namelijk vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting). Veel bedrijven hebben hierdoor op grote schaal vreemd vermogen aangetrokken ter financiering van nieuwe investeringen. Dit heeft er echter wel toe geleid, dat het rendement op het eigen vermogen van die bedrijven sterk onder druk is komen te staan toen de winstmarges daalden en de vaste rentelasten op het vreemd vermogen stegen.

4. Een grote netto toetreding op de arbeidsmarkt

Het valt te verwachten, dat de komende vijf jaar zich ieder jaar 50.000 à 70.000 nieuwe werkzoekenden zich op de arbeidsmarkt zullen melden. Voor een deel gaat het hier om schoolverlaters en afgestudeerden, voor een ander deel betreft het hier gehuwde vrouwen, die aan het arbeidsproces willen deelnemen. Bij dit laatste dient te worden bedacht, dat de participatiegraad van (gehuwde) vrouwen aan het arbeidsproces in Nederland in vergelijking tot andere geïndustrialiseerde landen nog steeds relatief gering is. Deze categorie wordt evenals de groep van diegenen, die op oneigenlijke wijze onder de arbeidsongeschiktheidswetten (WAO) vallen, niet meegerekend bij de geregistreerde werklozen. Aangezien zij graag (weer) aan de slag zouden willen, worden zij meestal gerangschikt onder de categorie van de verborgen werklozen. De totale omvang van de categorie verborgen werklozen is moeilijk te schatten, maar bedraagt waarschijnlijk minimaal 300.000 à 400.000 personen. Tegenover de geregistreerde werkloosheid (500.000) komt de totale werkloosheid in Nederland daarmee ten minste op 800.000 à 900.000 personen.

5. Knelpunten op de arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt werkt slecht in ons land. Volgens o.a. de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling zijn hierdoor in de 70-er jaren een aantal nieuwe activiteiten van het bedrijfsleven niet van de grond gekomen (gebrek aan vakkundig personeel). Ook het feit, dat ondanks een geregistreerde werkloosheid van 300.000 à 400.000 personen vorig jaar nog Joegoslaven moesten worden aangetrokken t.b.v. de Amsterdamse scheepsbouw wijst hierop. De regionale en functionele mobiliteit op de arbeidsmarkt is in ons land gering. Dit is mede in de hand gewerkt door rekkelijke normen voor passende arbeid, starre loonverhoudingen, resp. niet markt-conforme ontwikkelingen hierin (nivellerings), alsmede door de situatie op de woningmarkt.

6. Onbeheersbaarheid van de overheidsfinanciën, resp. de omvang van de collectieve sector

De omvang van de collectieve sector is de afgelopen jaren, ondanks de 1%-nota van Minister Duisenberg (1975) en Bestek '81 (1978) de pan uitgezezen. Onder het kabinet-Den Uyl stegen de totale collectieve uitgaven in de jaren 1974 t/m 1977 met 5½ % per jaar (inflatie niet meegerekend), terwijl de reële groei van het nationale inkomen in die periode 1,6% per jaar bedroeg. Onder het kabinet Van Agt-Wiegel deed zich een soortgelijke ontwikkeling voor; in de periode 1978 t/m 1981 stegen de totale collectieve uitgaven met 3% per jaar, terwijl de gemiddelde reële groei van het nationale inkomen slechts 0,2% per jaar bedroeg.

Onder beide kabinetten stegen de totale collectieve uitgaven dus 3 à 4 (kabinet-Den Uyl), resp. 15 (kabinet Van Agt-Wiegel) maal zo snel als het nationale inkomen. Zelfs als men hierbij de relatief snelle groei van de werkloosheidsvoorzieningen en de te betalen rente op het financieringsstekort uit voorgaande jaren buiten beschouwing laat, lag de stijging van de totale collectieve uitgaven nog altijd ettelijke malen hoger dan de groei van het reële nationale inkomen. Hiermee wordt in alle duidelijkheid geïllustreerd, dat er de afgelopen jaren wel veel over bezuinigingen gesproken is, maar dat er in de praktijk (te) weinig van terecht is gekomen. Deze voor sommigen wellicht opmerkelijke conclusie laat zich als volgt nader verklaren.

De bezuinigingen van de afgelopen jaren (o.a. Bestek '81) vonden over het algemeen plaats ten opzichte van de zg. Meerjarenramingen. In deze Meerjarenramingen is vermeld wat de kosten van het bestaande beleid in komende jaren zijn, wanneer dit ongewijzigd zou worden voortgezet. Bezuinigen ten opzichte van de Meerjarenramingen betekent daarom nog niet, dat het aandeel van de collectieve sector hierdoor automatisch afneemt of zelfs maar op hetzelfde niveau gehandhaafd blijft. Dit is namelijk volstrekt afhankelijk niet alleen van de omvang van de bezuinigingen, maar ook van de stijging van de collectieve uitgaven, zoals die in de Meerjarenramingen besloten ligt. Ondanks forse bezuinigingen is daarom het beslag van de collectieve sector op het nationale inkomen zowel onder het kabinet-Den Uyl als onder het kabinet-Van Agt/Wiegel aanzienlijk verder toegenomen.

Een andere factor, die hierbij een rol speelde, was dat onder beide kabinetten in het kader van zg. aanvullend beleid substantiële extra bedragen zijn uitgetrokken, waardoor de netto bezuinigingen sterk tegenvielen. Maar er is nog iets belangrijkers aan de hand.

Dit wordt duidelijk, wanneer wij naast de omvang van de stijging van de collectieve uitgaven ook de samenstelling daarvan bezien.

Dan blijkt namelijk dat in de afgelopen jaren vooral de uitgaven voor de sociale zekerheid zeer fors zijn gestegen, namelijk met 7 % per jaar onder het kabinet-Den Uyl en met 4 % per jaar onder het kabinet Van Agt/Wiegel. Daarentegen zijn de overheidsinvesteringen gedurende die periode per saldo gedaald, namelijk met 1,1% per jaar in de periode 1974 t/m 1977 en met 2 % per jaar in de periode 1978 t/m 1981. Dit betekent dat het beleid in de afgelopen jaren op twee manieren contraproductief op de economische ontwikkeling heeft gewerkt. In de eerste plaats is door het toenemende beslag van de collectieve sector de ruimte voor de marktsector (o.a. winstinkomen) evenredig verkleind. Het zal duidelijk zijn, dat dit ten koste is gegaan van de particuliere investeringen. In de tweede plaats heeft de overheid nagelaten om via een verhoging van de overheidsinvesteringen een positieve impulswerking op de economische ontwikkeling uit te oefenen.

7. Een onoverzichtelijke hoeveelheid aan overheidsvoorschriften

Een laatste factor die remmend werkt op de economische ontwikkeling in ons land betreft de onoverzichtelijke hoeveelheid aan overheidsvoorschriften. Het gaat hier enerzijds om ge- en verbodsbepalingen die bij bedrijven tot zogenaamde 'verborgen beleidskosten' leiden. Vooral bij vergunningenprocedures speelt dit een belangrijke rol. Anderzijds betreft het hier de veelheid aan subsidieregelingen (de commissie-Wagner telt er 154 !), die ten behoeve van het bedrijfsleven zijn opgezet. Deze veelheid aan overheidsvoorschriften heeft in ons land tot een situatie van overregulering geleid met alle nadelen van dien voor een dynamische economische ontwikkeling: onoverzichtelijkheid, bureaucratie (loketteneconomie) en de lange tijd die verloren gaat met het voldoen aan wettelijke verplichtingen.

Een typisch voorbeeld van deze situatie van overregulering treffen we aan in de woningbouw. Aan de subsidietoekenning in de bouw worden talloze voorwaarden gesteld, zoals het toepassen van de landelijke wenken en voorschriften en de goedkeuring van complete plannen. Dit belemmert de keuzevrijheid ten aanzien van de opzet en inhoud van de plannen met betrekking tot het alternatief verbeteren of nieuwbouw, de woningtypes, de grootte, de woonvormen en de woonlastenhoogte. Het vermindert de ontwerprijheid van bewoners, bewonersorganisaties, ontwerpers, bouwbureau's, woningbouwverenigingen en gemeentelijke diensten. Het leidt daarmee tot betutteling en dempt de creativiteit.

Werkt de overregulering in het algemeen al remmend op de economische ontwikkeling, dit geldt nog in versterkte mate voor middelgrote en kleinere ondernemingen. Deze categorie van bedrijven kan zich immers niet de luxe permitteren om een staf van subsidiologen en vergunningenexperts in dienst te nemen. Het lijkt voor ons dan ook geen twijfel, dat de situatie van overregulering één van de belangrijkste verklaringen vormt voor het feit dat in ons land, anders dan in andere landen, zo weinig nieuwe bedrijvigheid in de vorm van kleinere, startende ondernemingen van de grond is gekomen.

Hoofdstuk II

Doelstellingen en sociaal-economische visie van D'66

De doelstellingen van D'66, zoals terug te vinden in verkiezingsprogramma's en andere publikaties van de partij, laten zich als volgt samenvatten:

1. individuele en maatschappelijke ontplooiing;
2. het bieden van mogelijkheden tot individuele ontplooiing aan anderen, in binnen- en buitenland;
3. emancipatie, in dit kader met name gericht op gelijke ontplooiingskansen voor vrouwen en mannen;
4. een zuinig beheer van milieu, energie en grondstoffen terwille van de ontplooiingskansen van huidige en toekomstige generaties.

Voor het sociaal-economische beleid heeft dit de volgende consequenties:

- a. Betaalde arbeid vormt voor zeer velen een uiterst belangrijke voorwaarde om zich te kunnen ontplooiën, zowel vanwege de financiële onafhankelijkheid die men daaraan ontleent, als vanwege de sociale contacten;
- b. Collectieve voorzieningen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de ontplooiingskansen voor velen. In positieve zin geldt dit vooral voor onderwijs, verkeer en waterstaat en milieu en op indirecte wijze, namelijk via het verlenen van subsidies voor de gezondheidszorg, het maatschappelijk werk en de bejaardenzorg. In negatieve zin valt hier vooral te denken aan defensie en Justitie.
Wanneer collectieve voorzieningen echter ontaarden in bureaucratie en onnodige betutteling door de overheid, dan worden hiermee even zo vele barrières opgeworpen voor individuele ontplooiing. Vanwege dit laatste is een voortdurende heroverweging van collectieve voorzieningen geboden.
- c. Terwille van diezelfde ontplooiingskansen is een verantwoord stelsel van sociale voorzieningen nodig voor diegenen, die hetzij fysiek niet in staat zijn aan het arbeidsproces deel te nemen (arbeidsongeschikten, bejaarden), hetzij buiten hun schuld tijdelijk geen betaald werk kunnen vinden (werklozen). Wanneer wij in dit verband spreken van verantwoord dan bedoelen wij daarmee dat het stelsel enerzijds gericht moet zijn op het bieden van zekerheid voor diegenen, voor wie de voorzieningen bedoeld zijn, terwijl anderzijds voorkomen moet worden dat van deze voorzieningen ongelofelijk gebruik en/of misbruik wordt gemaakt. Dit betekent onder meer, dat het stelsel van sociale voorzieningen een goede werking van de arbeidsmarkt niet zal mogen frustreren.
Eenwim zal de kwaliteit van het arbeidsproces zodanig mogen zijn, dat te velen te vroeg een beroep moeten doen op de sociale voorzieningen.

Tegen de achtergrond van deze doelstellingen kiest D'66 voor een sociaal-economische visie, die bestaat uit de volgende elementen:

1. Vernieuwing en versterking van de Industrie als cruciale voorwaarde voor:

- behoud van werkgelegenheid, resp. scheppen van nieuwe werkgelegenheid in de marktsector van onze economie. Wij gaan er daarbij op basis van ervaringsgegevens van uit, dat vernieuwing en versterking van de Industrie tevens zal leiden tot versterking van de daarvan afgeleide sector van de commerciële dienstverlening. Bij het beleid, gericht op vernieuwing en versterking van de marktsector dient speciale aandacht te worden gegeven aan de noodzakelijke vergroting van de ont-plooiingskansen voor middelgrote- en kleinere bedrijven.
- de financiering van (nieuwe werkgelegenheid in) de kwartaire sector, alsmede van het stelsel van sociale voorzieningen.
- het inkomensgenererende effect, dat hierdoor teweeg zal worden gebracht

2. Herverdeling van arbeid via deeltijdarbeid en andere arbeidstijdverkortende maatregelen, waaronder arbeidstijdverkorting per dag. Zonder herverdeling van arbeid zal het naar onze mening onmogelijk zijn de totale werkloosheid (gereglstreerd en verborgen) in ons land in de 80er jaren tot aanvaardbare proporties terug te dringen. Herverdeling van arbeid is echter niet alleen om die reden noodzakelijk. Andere redenen zijn:

- het bieden van gelijke kansen aan vrouwen en mannen op betaald werk. Hierdoor ontstaat tevens de mogelijkheid tot herverdeling van onbetaald werk (huishoudelijke arbeid, vrijwilligerswerk).
- het bieden van een perspectief aan jongeren in verband met de sociaal kwalijke gevolgen van langdurige werkloosheid aan het begin van het economisch actieve leven.
- het bieden van kansen tot reïntegratie van arbeidsongeschikten in het arbeidsproces. Velen zijn in het verleden om oneigenlijke redenen arbeidsongeschikt verklaard. Anderen zijn slechts gedeeltelijk arbeidsongeschikt en zouden graag op part-time basis weer aan de slag willen. Door het scheppen van voldoende deeltijdbanen kan hieraan tegemoet worden gekomen. Bovendien zal het langs die weg mogelijk zijn om het aantal mensen, wat een beroep doet op de sociale zekerheid, substantieel terug te dringen (volume-beleid). 1)

3. Len krachtig energiebesparings- en milieubeleid is met het oog op de leefbaarheid van ons land voor huidige en toekomstige generaties van het grootst mogelijke belang. Mits dit beleid op de juiste wijze wordt ingericht, kan hierdoor ook de nodige nieuwe werkgelegenheid ontstaan. Voorwaarde is dan wel een planmatige opzet van dit beleid in nauw overleg met het betrokken bedrijfsleven, waarbij het bedrijfsleven tijdig van tevoren geïnformeerd wordt over de toekomstige richting van het beleid (bijvoorbeeld normstellingen op milieugebied), zodat het hier tijdig op kan inspelen en hieruit nieuwe markten kan putten. Tenslotte wijzen wij hier nog op de samenhang tussen deze doelstelling en de eerder genoemde doelstelling van vernieuwing van onze Industrie.

1) Zie ook de Nota over Deeltijdarbeid - van conjuncturele mode naar structurele aanpak -, van de Stichting Wetenschappelijk Bureau van D'66, november 1981.

Vernieuwing van de industrie in de richting van meer geavanceerde kennis-intensieve produkties (o.a. electronica, instrumentenfabrieken, medische apparatuur- en kapitaalgoederenindustrie) zal immers een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de realisatie van het gewenste milieu- en energiebesparingsbeleid.

4. Een kritische herbezinning op bestaande collectieve voorzieningen, het stelsel van sociale zekerheid, alsmede de regelgeving door de overheid.

Gezien de geringere groei van het nationale inkomen die, hoe dan ook, voor de 80-er jaren te verwachten valt, alsmede de noodzaak van beperking van de toekomstige groei van de in Nederland reeds zeer omvangrijke collectieve sector is een dergelijke herbezinning onontkoombaar. Dit past ook in een veranderd denken over de verzorgingsstaat en de rol, die de overheid moet spelen in relatie tot de eigen verantwoordelijkheid.

In het verleden is dit onvoldoende gelukt en zijn bovendien vaak de overheidsinvesteringen het kind van de bezuinigingsrekening geworden. Hierdoor is de impulswerking van de collectieve sector op de particuliere sector de afgelopen jaren voornamelijk een negatieve geweest. Een fundamentele herschikking van prioriteiten binnen de totale collectieve sector ten gunste van een verhoging van de overheidsinvesteringen en ten koste van het aandeel van de consumptieve overheidsuitgaven zal hierin naar onze mening verandering moeten brengen.

Tenslotte achten wij het nodig, dat op korte termijn begonnen wordt aan een drastische vereenvoudiging en sanering van overheidsvoorschriften (vergunningenprocedures en subsidieregelingen), die momenteel een verdere ontplooiing van de particuliere sector (o.a. industrie, woningbouw) frustreren. Wij constateren dat op veel gebieden de regelgeving door de verschillende overheidsinstanties (nationaal, provinciaal en lokaal) de oorspronkelijke en gerechtvaardigde doelstellingen die aan de regelgeving ten grondslag hebben gelegen ver voorbij geschoten is en ontaard is in een bureaucratisch wangedrocht, waarmee niemand's belangen gediend worden. Wij vermoeden, dat hier één van de hoofdoorzaken ligt voor het onvoldoende van de grond komen van nieuwe middelgrote- en kleinere ondernemingen (starters).

Hoofdstuk III

Voorstellen voor een plan tot herstel van de economie en de werkgelegenheid

Het internationale beleid

Wij bepleiten dat Nederland in de geëigende internationale samenwerkingsverbanden (EG, OESO, GATT, UNCTAD) initiatieven neemt, resp. ondersteunt die erop gericht zijn het internationale restrictieve beleid om te buigen in de richting van een gecoördineerd stimuleringsbeleid. In concreto houdt dit in dat:

1. In Internationaal verband druk dient te worden uitgeoefend op o.a. de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk om een minder rigide monetaristisch beleid te voeren, dat kansen biedt op het samengaan van lagere rente en economisch herstel;
2. overeenkomstig de aanbevelingen van de Commissie-Brandt in Internationaal verband afspraken dienen te worden gemaakt voor een gecoördineerde bestedingsimpuls vanuit de geïndustrialiseerde landen naar de ontwikkelingslanden.

Het nationale beleid

Voor wat betreft het nationale beleid bepleiten wij de volgende voorstellen, die tot herstel van de economie en de werkgelegenheid zullen leiden:

1. Loon- en inkomensmatiging met gelijktijdige vermindering van de loon- en inkomstenbelasting.

Het beleid zal erop gericht moeten zijn om alle inkomens gedurende een periode van 4 jaar in nominale termen te bevriezen in combinatie met een koopkrachtinjectie via het verlagen van de loon- en inkomstenbelasting. Als enige uitzondering op deze nominale inkomensstop dient de z.g. incidentele looncomponent jaarlijks met 2% te kunnen groeien. Dit is nodig t.b.v. een betere werking van de arbeidsmarkt: te denken valt hierbij o.a. aan een betere beloning voor vuil en onaangenaam werk.

Meerjarig sociaal akkoord

Voor wat betreft de c.a.o.-inkomens zal dit beleid gestalte moeten krijgen via het afsluiten van een 4-jarig sociaal akkoord op centraal niveau tussen de overheid, werknemers en werkgevers. De overheid zal de afsluiting van een dergelijk meerjarig sociaal akkoord kunnen bevorderen door werknemers en werkgevers te wijzen op de volgende positieve gevolgen daarvan:

- a) De werkgelegenheid zal volgens berekeningen na 4 jaar met plusminus 150.000 arbeidsjaren zijn toegenomen, waarvan het overgrote deel in de marktsector zal worden gerealiseerd;
- b) De reële koopkracht zal na 4 jaar aanzienlijk hoger liggen ten opzichte van de situatie, dat zo'n sociaal akkoord niet zou worden afgesloten;
- c) Zowel de rendementen als de concurrentiepositie van het bedrijfsleven zullen aanzienlijk verbeterd kunnen worden;

- d) Op deze wijze zal het mogelijk zijn de koppeling tussen inkomens en uitkeringen op het minimumniveau (de z.g. netto-netto koppeling) en daarmee de solidariteit tussen actieven en niet-actieven te handhaven;
- e) De loon-prijsspiraal wordt op deze manier doorbroken, wat zal leiden tot een 1 à 2 % lagere inflatie;
- f) Het financieringstekort van de overheid zal na enkele jaren lager uitkomen dan bij een beleid zonder loonmatiging en gelijktijdige loon- en inkomstenbelastingverlaging.

Het enige risico, wat met een dergelijk beleid gelopen wordt, betreft de ontwikkeling van het financieringstekort op korte termijn. Dit tekort zou in de eerste 2 jaar tijdelijk met 0,5 à 0,75 % van het nationale inkomen kunnen oplopen. Wij pleiten ervoor dit risico, gezien de huidige hoogte van het tekort, zoveel mogelijk te beperken door in de eerste jaren van de uitvoering van dit plan de verlaging van loon- en inkomstenbelasting beperkt te houden, in combinatie met de mogelijke invoering van het investeringsloon.

Het spreekt voor ons vanzelf, dat een dergelijk beleid niet tot de c.a.o.-inkomens beperkt zal mogen blijven. Via onder meer de wet op de niet-c.a.o.-inkomens, het trendbeleid (ambtenaren en trendvolgers) en het prijs-inkomensbeleid vrije beroepsbeoefenaars zal gezorgd moeten worden dat de vierjarige inkomensstop voor alle inkomens zal gelden.

2. Halvering van de tarieven van de vennootschapsbelasting, gecombineerd met verlaging van de WIR-basispremies.

Wij hebben in hoofdstuk I aangegeven hoezeer de vermogenspositie van het overgrote deel van het bedrijfsleven in ons land de afgelopen 15 jaar is uitgehold. Bij veel bedrijven ontbreekt daardoor het weerstandsvermogen om nieuwe, risicovolle investeringen te verrichten. Het is daarom van het grootste belang om het risicodragend vermogen van het bedrijfsleven weer op een gezond niveau te brengen. Daarvoor is het nodig om het beleggen in risicodragend vermogen door institutionele beleggers en particulieren weer aantrekkelijk te maken. We hebben er eveneens op gewezen, dat er momenteel in ons land sprake is van een fiscale bestraffing van risicodragend vermogen via de dubbele belastingheffing op uitgekeerde winsten. Nederland is het enige EG-land, waar een dergelijke dubbele belastingheffing nog bestaat. De D'66-Tweede Kamerfractie heeft tot twee keer toe via moties voorgesteld om hier verandering in te brengen. Hoewel één van die moties door de Kamer is aanvaard, is daaraan door de regering geen uitvoering gegeven. Daardoor bestaat nog steeds de situatie, dat van elke gulden winst voor de belegger gemiddeld slechts f 0,13 overblijft. Dit heeft er toe geleid, dat veel institutionele beleggers en particulieren de afgelopen jaren een duidelijke voorkeur hebben getoond voor risicomijdende beleggingen, bijvoorbeeld in staatsobligaties. Om het beleggen in risicodragend vermogen weer aantrekkelijker te maken, alsmede om de gevolgen van de dubbele belastingheffing te verzachten, stellen wij voor de tarieven van de vennootschapsbelasting te halveren van 48% naar 24%. Wij tekenen hierbij aan, dat deze maatregel uitsluitend voor de niet-aardgassector zal moeten gelden. Dit betekent dat de oliemaatschappijen

die het Nederlandse aardgas exploiteren, hiervan niet zullen mogen profiteren. Zoals bekend, is de opbrengst van de vennootschapsbelasting in ons land momenteel voor ongeveer de helft uit de aardgassector afkomstig.

Om voor deze maatregel de financiële ruimte te vinden, stellen wij voor de basispremies van de Wet Investeringsrekening op evenredige wijze te verlagen, zodat hiermee budgetair per saldo geen extra collectieve uitgaven genoemd zijn. Wij zijn ons er daarbij van bewust, dat aan het verlagen van de basispremies van de WIR nadelen kleven, die vooral verband houden met de behoefte van het bedrijfsleven aan zekerheid en continuïteit in het beleid van de overheid. Wij menen echter, dat de voordelen van het op deze wijze aantrekkelijker maken van het beleggen in risicodragend vermogen ruimschoots tegen deze nadelen opwegen. Daarbij speelt voor ons een belangrijke rol, dat uit diverse onderzoeken is gebleken, dat de investeringspremiëring via de WIR slechts in 20% van de gevallen een doorslaggevende factor blijkt te zijn bij het nemen van investeringsbeslissingen door het bedrijfsleven.

Naast deze algemene maatregel dient naar onze mening op korte termijn de mogelijkheid te worden onderzocht van een extra stimulans voor startende, kleinere bedrijven. Wij denken daarbij met name aan een tijdelijke vrijstelling van vennootschapsbelasting voor deze categorie bedrijven voor een periode van 5 jaar. Wij vinden dit een wenselijke maatregel, maar invoering daarvan moet wel op een zodanige wijze geschieden, dat dit niet kan leiden tot allerlei oneigenlijke constructies van tijdelijke aard.

3. Een verdere versterking van het economisch structuurbeleid

Het structuurbeleid kan worden omschreven als het met gerichte instrumenten en maatregelen bevorderen van nieuwe en het behouden van bestaande economische activiteiten in de marktsector van de economie. Een investeringsherstel in de marktsector komt niet automatisch tot stand. Naast een gericht macro-beleid is een industriebeleid nodig, gericht op het stimuleren van bepaalde toekomstvolle sectoren en activiteiten. Een dergelijk beleid kan uitermate belangrijke multiplier-effecten veroorzaken die de economie over een dood punt heen helpen. Met name de Maatschappij voor Industriële Projecten, de kapitaal-kredieten, het overheidsaankoopbeleid en de regionale ontwikkelingsmaatschappijen zijn instrumenten die hiertoe ingezet zullen moeten worden.

HIP

De HIP zal veel kunnen bijdragen aan de realisatie van hoogwaardige kansrijke projecten in de industrie en de commerciële dienstensector. Dit nieuwe Instituut kan dergelijke projecten actief opsporen, tot ontwikkeling brengen en er ook financieel in deelnemen. Het zal 'at arm's length' van de overheid met een grote mate van zelfstandigheid opereren. Het zojuist ingediende wetsontwerp tot oprichting van de HIP zal daarom zo spoedig mogelijk door de Kamer moeten worden behandeld.

Kapitaalkredieten

Het deze faciliteit kan de vermogensproblematiek in het bedrijfsleven verlicht worden. Deze kredieten zijn bedoeld voor in de kern gezonde bedrijven. Ze worden beschikbaar gesteld aan bedrijven die een aantal belangrijke activiteiten willen financieren zoals energie- en grondstofbesparende investeringen, investering gericht op innovatie, milieutechnologie en in het algemeen naar een ontwikkeling van nieuwe technieken. De kapitaalkredieten zullen op deze manier een extra impuls voor de versterking van onze economische structuur vormen.

Overheidsaankoopbeleid

Voor de ontwikkeling van goederen ten behoeve van de publieke sector dient een op innovatie gericht aankoopbeleid te worden gevoerd. Dit beleid moet dan de volgende doelstellingen hebben:

- verhoging van de efficiëncy en van de effectiviteit van de goederen en diensten die de overheid aankoopt,
- het bedrijfsleven te helpen met het ontwikkelen van goederen voor de publieke sector, door goederen voor de overheid te laten ontwikkelen,
- nieuwe industrieën van de grond helpen komen,
- het weer op gang brengen van technologische ontwikkelingen in traditionele industrieën.

De overheid moet zijn behoeften aan produkten en diensten zo vroeg kenbaar maken, dat het bedrijfsleven er tijdig op kan inspelen. Om tot een optimale afstemming van overheidsaankoopbeleid en economisch structuurbeleid te komen bepleiten wij de totstandkoming van een systematisch overleg per beleidsterrein (binnenlands bestuur, milieu, waterstaat, volksgezondheid, enz) tussen de verantwoordelijke overheidsinstanties, onderzoeksinstellingen en het betrokken bedrijfsleven. In het kader van dit overleg dient te worden nagegaan welke ontwikkeling in het toekomstige overheidsbeleid te verwachten valt en wat daarvan de gevolgen zijn in termen van overheidsaankopen, aan het bedrijfsleven te verstrekken ontwikkelingsopdrachten, enz. Bovendien achten wij het noodzakelijk dat de coördinerende rol van het ministerie van Economische Zaken in het overheidsaankoopbeleid verder wordt versterkt. Hiertoe zullen de andere departementen en overheidsinstellingen hun toekomstig aankoopprogramma in een zo vroeg mogelijk stadium bij EZ moeten aannemen.

De noodzaak van concurrerende energieprijzen voor de industrie

Wij bepleiten dat op korte termijn maatregelen worden genomen die een oplossing bieden voor het concurrentienadeel, dat een aantal industriële bedrijven in ons land ondervinden als gevolg van de in verhouding tot het buitenland hoge elektriciteitsprijzen. Op den duur zal dit probleem moeten worden opgelost via nieuwbouw van kolencentrales, resp. ombouw van bestaande centrales op kolen, alsmede via een zo ruim mogelijke toepassing van warmtekrachtkoppeling binnen de industrie. De overschakeling op kolen zal slechts mogen geschieden, voor zover dit verantwoord is vanuit een oogpunt van een goed milieubeleid. Tegen die achtergrond bepleiten wij om als overgangsmaatregel aardgas tegen kolenpariteit beschikbaar te stellen voor de industriële toepassing van warmtekrachtkoppeling.

Regionale ontwikkelingsmaatschappijen

Ook het regionale beleid zal naar onze mening een belangrijke bijdrage moeten leveren aan het economisch structuurbeleid. Daarbij denken wij vooral aan een verdere versterking van de rol van regionale ontwikkelingsmaatschappijen. Deze maatschappijen zijn door hun kennis van het regionale bedrijfsleven over het algemeen beter in staat om kansrijke innovatieve projecten binnen het midden- en kleinbedrijf te begeleiden en financieel te ondersteunen dan de landelijke overheid. Op deze wijze zouden zij een rol kunnen en moeten vervullen die complementair is aan de rol van de MIP, die zich over het algemeen zal richten op kanrijke innovatieve projecten van grotere omvang. Wij bepleiten dan ook, dat de gelden waarover (bestaande en nieuw op te richten) regionale ontwikkelingsmaatschappijen kunnen beschikken, aanzienlijk worden uitgebreid. Om hiervoor de financiële ruimte te vinden bepleiten wij een vergaande vereenvoudiging en concentratie van de bestaande lappendeken van regionale investeringspremies. Door de vergaande versnippering die, op dit punt is opgetreden, moet naar onze mening ernstig worden getwijfeld aan de effectiviteit van dit instrument. Deze twijfels worden bovendien nog versterkt door talrijke onderzoeken waaruit blijkt dat de hoogte van investeringspremies, evenals dit bij de WIR-premies het geval is, slechts in een kleine minderheid van de gevallen van doorslaggevende betekenis blijkt te zijn bij het nemen van investeringsbeslissingen door het bedrijfsleven.

4. Vergaande vereenvoudiging en sanering van overheidsvoorschriften.

Het lijkt ons van het grootste belang dat met spoed gewerkt gaat worden aan een vergaande vereenvoudiging en sanering van de onoverzichtelijke hoeveelheid van overheidsvoorschriften, vergunningenprocedures en subsidie-regelingen. Deze deregulering dient systematisch en waar mogelijk gedecentraliseerd te worden geëffectueerd door per departement te bekijken welke procedures, voorschriften en regelingen zich lenen voor (tijdelijke) bijstellingen, resp. versoepeling met het oog op de bevordering van bedrijfsinvesteringen en investeringen in de woningbouw. Op het departement van Volksgezondheid en Milieuhygiëne zijn de eerste stappen in deze richting al gezet, o.a. via de Wet Algemene Bepalingen Milieuhygiëne en de voorbereidingen voor de instelling van een integrale milieuvergunning. Onderzocht dient te worden welke volgende stappen nog genomen kunnen worden op de ingeslagen weg van stroomlijning en betere hanteerbaarheid van de milieuwetgeving. In dit kader zou o.m. onderzocht moeten worden of het vooroverleg over milieuvergunningen aan een bepaalde termijn zou kunnen worden gebonden.

Zoals in hoofdstuk II al werd opgemerkt, is daarnaast een kritische evaluatie van de wenken en voorschriften uit de woningbouw dringend noodzakelijk teneinde de vergaande betutteling in deze sector terug te dringen.

Als derde voorbeeld van regelgeving, die zich dringend leent voor vereenvoudiging en sanering noemen wij tenslotte de onoverzichtelijke wivwar aan subsidieregelingen voor het bedrijfsleven, zoals die door het departement van Economische Zaken, maar ook door andere departementen, zijn ontworpen.

Om op afzienbare termijn op het punt van deregulering tot concrete resultaten te kunnen komen, bepleiten wij de inschakeling van externe adviesbureau's bij dit werk. Wanneer dit niet gebeurt, vrezen wij dat het allemaal weer veel te lang gaat duren. Uiteraard dienen deze externe bureau's hun werk te doen op basis van door de verantwoordelijke overheidsinstantie vastgestelde richtlijnen.

5. Verhoging van de overheidsinvesteringen.

In hoofdstuk I is aangegeven dat de overheidsinvesteringen al jarenlang het kind van de bezuinigingsrekening zijn geweest. Daarentegen zijn de consumptieve overheidsuitgaven jarenlang te snel gegroeid, wat weer ten koste is gegaan van de ruimte van de marktsector en daardoor van de particuliere investeringen. Hierin dient ten spoedigste verandering te worden gebracht. Teneinde de overheid een positieve impuls op de economische ontwikkeling te laten uitoefenen, bepleiten wij een planmatige verhoging van de overheidsinvesteringen in de periode 1983 t/m 1986 van per saldo ten minste 4% per jaar. Wij denken hierbij vooral aan een verhoging van de investeringen van de overheid in de vernieuwing van de industrie, de woningbouw, energiebesparing, handhaving en sanering van het milieu, alsmede het openbaar vervoer.

6. Heroverweging van de consumptieve overheidsuitgaven.

De financiële ruimte voor deze verhoging van de overheidsinvesteringen dient gevonden te worden via verlaging van de consumptieve uitgaven van de overheid, waaronder met name de overdrachtsuitgaven (salarissen, sociale voorzieningen). Deze verlaging van de consumptieve uitgaven van de overheid zal gestalte moeten krijgen via een systematische heroverweging van bestaande overheidsuitgaven door Regering en Parlement. Wij verwijzen in dit verband naar de diverse bijdragen van de D'66- Tweede Kamerfractie in reactie op de talrijke voorstellen van ambtelijke werkgroepen in het kader van de eerste ronde van de z.g. heroverwegingsprocedure. Wij zijn van mening dat het noodzakelijk is aan deze heroverwegingsprocedure een permanent karakter te geven teneinde over het nodige materiaal te kunnen beschikken om binnen de consumptieve overheidsuitgaven prioriteiten te kunnen stellen en aan te kunnen geven op welke terreinen verantwoord bezuinigd zou kunnen worden.

In een aparte paragraaf van deze Nota zullen wij nader ingaan op de vraag van de hervormingen, die naar onze mening in het stelsel van sociale zekerheid dienen te worden getroffen. Wij zullen daarin aangeven welke wegen wij zien om tot een verantwoord en betaalbaar stelsel van sociale zekerheid te komen op basis van de door ons gestelde prioriteiten.

Tot besluit van deze paragraaf geven wij aan hoe wij aankijken tegen een andere belangrijke categorie van de consumptieve overheidsuitgaven, namelijk de salarissen van ambtenaren en trendvolgers. Wij stellen daarbij voorop, dat er naar onze mening een verband dient te bestaan tussen het inkomensniveau in de particuliere sector enerzijds en de collectieve sector anderzijds. Om dit verband te kunnen leggen, moet er ons inziens zo spoedig mogelijk een vergelijking worden gemaakt van het geheel van primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden van de particuliere sector ten opzichte van de collectieve sector.

Deze zg. pakketvergelijking, waarop door de D'66-fractie jarenlang is aangedrongen, dient uiterlijk aan het eind van 1982 te worden afgerond. Afhankelijk van de resultaten daarvan dient de salariering van ambtenaren en trendvolgers te worden aangepast aan de salariering van werknemers in het bedrijfsleven.

Wij willen niet verhullen, dat wij op grond van eigen onderzoek de indruk hebben, dat uit deze pakketvergelijking zal blijken dat de inkomens van ambtenaren hoger liggen dan die van vergelijkbare functies in het bedrijfsleven. Wanneer dit inderdaad zo is, zullen de nodige aanpassingen in de ambtenarensalarissen plaats moeten vinden.

7. Een wat ruimere toepassing van monetaire financiering, met name waar het gaat om een tijdelijke financiering van budgetaire tegenvallers.

Het financieringstekort zal gefinancierd moeten worden. Dat is duur, welke methode ook gekozen wordt. Ook monetair financieren is duur, maar we zijn van mening dat daar wel wat meer ruimte voor is dan de huidige afspraken tussen de Minister van Financiën en de Nederlandsche Bank toelaten. Monetaire financiering is geen dogmatische keuze, het is eerder een andere techniek van financiering. Ook de President van de Nederlandsche Bank, Duisenberg, is van mening dat enige monetaire financiering aanvaardbaar is, voorzover de tekorten een tijdelijk karakter hebben.

Bij het voorgestane plan is er dus ruimte voor enige monetaire financiering. Afgesproken zou kunnen worden, dat monetaire financiering vooral gebruikt zal worden om budgetaire tegenvallers op te vangen. Hiermee wordt tevens voorkomen, dat er allerlei ad-hoc bezuinigingen doorgevoerd moeten worden. Wij denken bijvoorbeeld aan een niet voorzienbare budgetaire tegenvaller in de aardgasbaten als gevolg van een minder strenge winter, zoals die zich voor 1982 heeft voorgedaan.

Wij waarschuwen ervoor, dat dit voorstel slechts van beperkte betekenis is. Het zal er met name niet toe mogen leiden dat voor het opvangen van allerlei wel-voorzienbare budgetaire tegenvallers de vluchtweg van de monetaire financiering wordt gekozen. Het dient naar onze mening uitsluitend om uitzonderingsgevallen te gaan, waarin sprake is van niet-voorzienbare budgetaire tegenvallers. Deze kunnen dan tijdelijk monetair worden gefinancierd om vervolgens bij de normale begrotingsvoorbereiding in de zomer met het oog op de indiening van de Miljoenennota op Prinsjesdag structureel te worden gedekt. Wij achten het aantrekkelijke van een dergelijke handelwijze, dat langs die weg de nodige rust in de overheidsfinanciën, zoals die bestaan heeft tijdens de toepassing van het z.g. structurele begrotingsbeleid, weer kan terugkeren. Ter verdediging van dit voorstel wijzen wij er bovendien nog op dat ook het overschot op de betalingsbalans enige ruimte voor monetaire financiering biedt. Uitvoering van het door ons voorgestane beleid zal met name

de eerste jaren het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans doen toenemen. Dit overschot brengt een opwaartse druk op de waarde van de gulden met zich mee, welke de voordelen van de loonmatiging geheel of gedeeltelijk te niet kunnen doen. De Nederlandsche Bank heeft de afgelopen jaren een beleid gevoerd, dat ook in het jongste jaarverslag verdedigd wordt, dat te veel de nadruk legt op het laag houden van de inflatie zonder dat andere sociaal-economische doelstellingen voldoende meegewogen worden.

Monetaire financiering zal deze opwaartse druk op de gulden enigszins kunnen verminderen. Het verloop van het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans op langere termijn is moeilijker te voorspellen. Het aantrekken van de investeringen en de daling van de aardgasverkopen aan het buitenland zullen in ieder geval een negatief effect hebben op dit saldo.

8. Opheffing van knelpunten op de arbeidsmarkt

Om tot een verbetering van de werking van de arbeidsmarkt te komen stellen wij de volgende oplossingen voor:

a. Grotere loondifferentiatie

Wij zijn van mening dat meer differentiatie van de loonontwikkeling bijdraagt aan het beter functioneren van de arbeidsmarkt.

In dit verband bepleiten wij:

- het voeren van een sectoraal gedifferentieerd loonbeleid waarbij voorkomen moet worden dat binnen bepaalde marges de loonverschillen te groot worden;
- een differentiatie naar schaarsteverhoudingen van de functies met slechte arbeidsomstandigheden of functies waarin onaantrekkelijke arbeid wordt verricht;
- een differentiatie van het beleid in combinatie met andere beleidsinstrumenten als voorlichting, her- en bijscholing, mobiliteitspremies en kwaliteitsverbetering van arbeid.

Hierbij dient bedacht te worden, dat geldelijke beloning niet het enige middel is om te komen tot een betere motivatie en een optimaal arbeidsklimaat. Vergroting van de betrokkenheid van de werknemer bij het wel en wee van de onderneming via verbeterde medezeggenschap naar gedemocratiseerde bedrijfsvorm, het verbeteren van de kwaliteit van het werk en van de organisatie van de produktie zijn hiertoe van belang.

b. Verruiming van het begrip passende arbeid

Het begrip 'passende arbeid' probeert een norm te geven voor de werkzaamheden, die een bepaalde werkloze in billijkheid en redelijkheid kunnen worden opgedragen. Wat nu billijk en redelijk is zou, naast factoren als leeftijd, opleiding, reisduur en eerder verdiend loon, ook bepaald kunnen worden door de situatie op de arbeidsmarkt.

Het lijkt dan ook gewenst het begrip 'passende arbeid' te verruimen en het begrip systematischer en beter toegankelijk op te zetten, waardoor werklozen eerder verplicht gesteld kunnen worden werk te aanvaarden, hetgeen kan bijdragen tot de oplossing van het schaarste probleem.

c. Verdergaande afstemming onderwijs - arbeidsmarkt

Ter vergroting van de functionele mobiliteit en in het algemeen om aan de vereiste kwalificaties tegemoet te komen bij economische herstructurering, innovatie- en speerpuntenbeleid dienen aanpassingen getroffen te worden in de onderwijs- en scholingsvoorzieningen.

Wij bepleiten in dit verband om de beschikbare instrumenten voor om-, her- en bijscholing een meer dwingend karakter te geven. Dit zal dan gepaard moeten gaan met uitbreiding van de opleidingscapaciteit. Primaair zal een betere afstemming van het onderwijs op de arbeidsmarkt moeten staan om te voorzien in de vraag naar meer specifieke beroepen. Wanneer het overschot op de arbeidsmarkt van potentiële werknemers met een algemene opleiding kan worden vervangen door vaklieden, is uiteraard het verplichten van omscholing niet meer relevant. Een dergelijk beleid zal dan moeten bijdragen de

De resultaten hiervan zijn echter pas op langere termijn te verwachten. Om op kortere termijn deze kwalitatieve discrepantie te overbruggen kan verplichte omscholing een middel zijn om deze doelstelling te realiseren. De situatie op de arbeidsmarkt zou verplichte omscholing op dit ogenblik en ook gelet op de toekomstige ontwikkeling kunnen rechtvaardigen.

d. Regionale mobiliteit

Ter vergroting van de regionale mobiliteit bepleiten wij tenslotte om verhuiskostenvergoedingen van werknemers in het particuliere bedrijfsleven fiscaal op dezelfde manier te behandelen als verhuiskostenvergoedingen van ambtenaren.

Meerjarig sociaal contract

Wij bepleiten dat over bovengenoemde en andere maatregelen tot opheffing van bestaande knelpunten op de arbeidsmarkt afspraken worden gemaakt in het kader van het eerder door ons bepleite meerjarig sociaal contract. Wij zijn van mening, dat de uitvoering en uitwerking van dergelijke afspraken zoveel mogelijk zal moeten worden gedecentraliseerd naar het CAO-overleg in de verschillende bedrijfstakken en bedrijven. Op die manier kan worden gekomen tot een gedifferentieerde aanpak, die zoveel mogelijk rekening houdt met de arbeidsmarktsituatie, zoals die zich voor de verschillende bedrijfstakken en bedrijven voordoet.

9. Herverdeling van arbeid.

Algemene randvoorwaarden van herverdeling van arbeid in de D'66 visie zijn:

- het totale aantal arbeidsurendient niet te verminderen;
- zo mogelijk verlenging van de bedrijfstijd;
- evenredige loonderving.

Deeltijdarbeid

D'66 heeft de laatste jaren keer op keer gepleit voor invoering op grote schaal van deeltijd; zie het verkiezingsprogramma, de S.W.B.-nota Deeltijdarbeid en laatstelijk de bij de Algemene Beschouwingen naar aanleiding van de Regeringsverklaring aangenomen motie Engwirda. Zoals in hoofdstuk II al is aangegeven, zal het op grotere schaal invoeren van deeltijdarbeid een bijdrage kunnen leveren aan de noodzakelijke oplossing van de werkgelegenheidsproblematiek. Om dit ook uit emancipatie-overwegingen optimale ingang te doen vinden, moeten voorzettingen ter voorkoming van knelpunten in de organisatorische- en administratieve sfeer worden gerealiseerd. Het belangrijkste middel tot stimulering van deeltijdarbeid is echter, dat aan deeltijdwerkers gelijke rechten en kansen worden geboden ten opzichte van voltijdswerkers, door middel van:

- gelijkheid in rechtspositie, met name op het gebied van sociale voorzieningen, pensioenrechten, opleidings- en promotiekansen en medezeggenschap;
- maatregelen om deeltijdarbeid gelijkkelijk door mannen en vrouwen op alle niveaus en alle functies in te voeren.

Bovendien is het van belang, dat de voorlichting met betrekking tot de invoering van deeltijdarbeid ten opzichte van het bedrijfsleven, de lagere overheden, alsmede de sector van de niet-commerciële dienstverlening sterk wordt geïntensiveerd.

Planmatige bevordering van deeltijdarbeid langs bovengenoemde lijnen zal leiden tot een substantiële verkorting van de individuele arbeidsduur. Wij tekenen hierbij aan dat de weg van de deeltijdarbeid ten opzichte van de algemeen verplichte invoering van een verkorte werkweek veel meer op basis van vrijwilligheid kan gebeuren, de overgang naar arbeidstijdverkorting flexibeler kan doen verlopen en meer rekening houdt met individuele voorkeur en behoeften.

Algemene arbeidstijdverkorting

Hoewel verplichte invoering van arbeidstijdverkorting over de hele linie de meest aangewezen weg lijkt om tot herverdeling van arbeid te komen, wijzen wij deze weg op dit moment af op grond van de volgende argumenten:

- a. bestaande knelpunten op de arbeidsmarkt zouden hierdoor verder worden versterkt;
- b. de inkomensconsequenties voor de lagere inkomens.

Dit houdt tevens in dat in beperkte sectoren, waar deze bezwaren zich niet of minder voor doen, wel tot invoering van een verkorte arbeidsduur (bij voorkeur per dag) kan worden overgegaan.

Voortrekkersrol overheid

De Overheid dient ten aanzien van herverdeling van arbeid een voortrekkersrol te vervullen. De praktijk laat helaas nog het tegendeel zien. Volgens de meest recente officiële gegevens, die al weer uit 1978 dateren, zijn de verhoudingen van het aantal deeltijdbanen t.o.v. het totale aantal banen:

bedrijfsleven:	mannen:	3 %	vrouwen:	40 %	
overheid	:	mannen:	2 %	vrouwen:	35 %

In de kwartaire sector (Overheid en gesubsidieerde instellingen) kan invoering van herverdeling van arbeid dwingend geschieden dan in de marktsector, en wel langs de volgende wegen:

- vacatures en nieuwe arbeidsplaatsen moeten ook in deeltijd vervuld kunnen worden;
- minimaal een kwart oplopend tot de helft van de vacatures en nieuwe arbeidsplaatsen moeten in deeltijdfuncties worden omgezet;
- in bepaalde sectoren kan afhankelijk van de arbeidsmarktsituatie alvast verplichte verkorting van de werkweek worden ingevoerd, bij voorkeur via verkorting van de arbeidsdag, met name in het onderwijs en de gezondheidszorgsfeer;
- het geven van extra stimulansen voor invoering van deeltijdarbeid/ arbeidstijdverkorting, zoals extra formatieplaatsen en ruimere subsidiemogelijkheden voor de gesubsidieerde instellingen.

Herverdeling van arbeid in de marktsector

Voor wat betreft de marktsector zal het accent ten aanzien van de herverdeling van arbeid vooral op het stimuleren van deeltijdarbeid moeten worden gelegd. Dit sluit niet uit, dat in bepaalde bedrijven of bedrijfstakken ook tot andere, verdergaande vormen van arbeidstijdverkorting kan worden overgegaan, afhankelijk van het bereiken van overeenstemming tussen de CAO-partners.

Herverdeling van arbeid in de marktsector dient voor wat betreft de concrete uitvoering en uitwerking in het CAO-overleg nader te worden ingevuld. Daarbij zullen diverse vormen van herverdeling, zoals deeltijdarbeid, verkorting van de werkdag en wisselweken aan de orde moeten komen. Wij pleiten derhalve voor een gedecentraliseerde en gedifferentieerde aanpak, waarbij de primaire verantwoordelijkheid bij werknemers en werkgevers wordt gelegd.

Wij zouden ons bijvoorbeeld kunnen voorstellen, dat met name in het bank- en het verzekeringswezen al verdergaande doelstellingen voor herverdeling van arbeid gesteld zouden kunnen worden dan in bepaalde industriële bedrijfstakken. In de eerste plaats vanwege de aard van de werkzaamheden, in de tweede plaats omdat juist in die sectoren met de toenemende automatisering een relatief grote uitstoot met name in de middelbare functies zal plaatsvinden. Maar nogmaals: dit is een zaak voor het CAO-overleg.

Wij pleiten wij ervoor dat het punt van de herverdeling van arbeid alsmede de stimulerende maatregelen die de overheid in dat verband kan nemen (voorlichting, subsidies) in het eerder in deze Nota bepleite meerjarige sociaal contract als één van de hoofdpunten wordt opgenomen.

10. Voorstellen voor een vernieuwd stelsel van sociale zekerheid.

Het stelsel van uitkeringsrechten moet volgens ons voldoen aan de volgende uitgangspunten.

In de eerste plaats dient het een waarborg te vormen voor het levensonderhoud van de uitkeringsgerechtigde. Daarnaast moet bescherming worden geboden tegen de gevolgen van plotseling inkomensverlies als gevolg van werkloosheid of arbeidsongeschiktheid. Tenslotte moet solidariteit tussen actieven en niet-actieven tot uitdrukking komen.

Voorts dient een ieders eigen verantwoordelijkheid voor de eigen financiële toekomst een grotere rol te spelen. In de vierde plaats moet worden uitgegaan van de Individu, zowel op de arbeidsmarkt als in het inkomensbeleid (en dus in de sociale zekerheid), en moet ieders financiële zelfstandigheid uitgangspunt zijn.

Tenslotte moeten uitkeringrechten bestaan op grond van objectieve criteria, zodat de privacy van mensen (tandenborstelcontrole) niet in gevaar komt. De lasten van de sociale zekerheid moeten zo rechtvaardig mogelijk verdeeld worden over alle inkomensontvangers enerzijds, en werkgevers anderzijds.

Op grond van genoemde uitgangspunten doen wij de volgende voorstellen voor een toekomstig stelsel van sociale zekerheid:

- a. Er wordt gekomen tot één inkomensdervingsregeling, waarin het uitkeringsrecht wordt gesplitst in enerzijds het recht op een basisuitkering voor iedereen die werkloos of arbeidsongeschikt is, en anderzijds het recht op een aanvullende (bovenminimale) uitkering.
- b. De basis-uitkering is gerelateerd aan het netto minimumloon, alsmede het aantal gewerkte uren. De duur van de uitkering is onbeperkt, zolang aan de voorwaarden wordt voldaan (naast werkloosheid en arbeidsongeschiktheid ook de aanvaarding van passende arbeid en een reële inspanning werk te vinden (omscholing, bij/herscholing). De hoogte van de uitkering is voor iedereen gelijk; het kostwinnersbegrip speelt geen rol.
- c. Voor de aanvullende uitkering gelden aanvullende voorwaarden. De uitkering is gekoppeld aan het bovenminimale deel van het genoten arbeidsinkomen. Recht op uitkering bestaat bij onvrijwillige werkloosheid en arbeidsongeschiktheid.
De aanvullende uitkering is bedoeld te voorzien in de plotselinge gevolgen van inkomensderving en daarom slechts van beperkte duur. Duur en hoogte van de uitkering zijn afhankelijk van de leeftijd en de arbeidsgeschiedenis van de uitkeringsgerechtigde, waarbij rekening gehouden moet worden met de relatieve arbeidsachterstand van (oudere) vrouwen.
- d. Het maximum verzekerd inkomen (nu plusminus f 66.000) wordt bevroren, of verlaagd tot een minimum van 1,5 x modaal (plusminus f 50.000).
- e. Differentiatie van het uitkeringspercentage naar de hoogte van het voorheen genoten arbeidsinkomen (lager percentage bij hoger inkomen) is voor D'66 aanvaardbaar mits deze differentiatie tot uiting komt in de premieheffing over het inkomen.
- f. Verplicht verzekerde aanvullende uitkeringen van langere duur of tot een hoger niveau vormen geen onderdeel van het stelsel. Materieel betekent dit vooral een achteruitgang voor (toekomstig) langdurig arbeidsongeschikten.
In verband hiermee zullen wij een beleid, gericht op reïntegratie (zo vroeg mogelijk) van arbeidsongeschikten in het arbeidsproces krachtig ondersteunen. Daarnaast pleiten wij echter voor een vermindering van de mogelijkheden tot vrijwillige, aanvullende verzekering, waaraan door de overheid duidelijke voorwaarden moeten worden gesteld. Door een grotere individuele vrijheid ten aanzien van de verzekering van hogere en/of langdurige uitkeringen krijgt de door ons positief gewaardeerde eigen verantwoordelijkheid voor de eigen financiële toekomst gestalte, terwijl toch in de overige elementen het beschermings-element gehandhaafd blijft.

Zowel voor wat betreft de uitkeringen boven een (verlaagd) maximaal verzekerd inkomen als de uitkeringen na afloop van de verplicht verzekerde aanvullende uitkering krijgen de eigen voorkeuren meer betekenis.

Vrijwillige verzekering is mede mogelijk door een daling van de premies als gevolg van de verlaging van de maximum-uitkering (door de verlaging van het maximaal verzekerd inkomen) en van de beperking van de uitkeringsduur. Het wordt daardoor mogelijk te kiezen: een hoger netto inkomen nu of een hogere uitkering straks.

Belangrijk is het nog om op te merken dat wij bovengenoemd voorstel bepleiten voor die uitkeringsgevallen die zich voordoen nadat stelselwijzigingen hebben plaatsgevonden (verworven rechten!). Huidige uitkeringsgerechtigden hebben immers nooit de mogelijkheid tot vrijwillige bijverzekering gekend.

Wij stellen voor de financiering van de basisuitkering te laten geschieden via de algemene middelen, op grond van het algemene karakter van de uitkering. De aanvullende verzekering wordt volgens het verzekeringsprincipe gefinancierd door werkgevers, werknemers en, voor wat betreft werkloosheid mede door de overheid op grond van gedeelde verantwoordelijkheden. Punt van aandacht hierbij is de verdeling van premiebetalingen over arbeidsintensieve en niet-arbeidsintensieve bedrijven.

Individualisering

Wij bepleiten individualisering van uitkeringsrechten door verwijdering van het kostwinnersbeginsel waar dat nu bestaat, en wijzen het tweetrajectenstelsel uit het Heroverwegingsrapport daarom af.

Het nastreven van individualisering baseren wij op de volgende argumenten:

- a. Nederland is gebonden aan de uitvoering (voor 1985) van de 3e richtlijn van de Europese Gemeenschap, inzake gelijke behandeling van vrouwen en mannen in de sociale zekerheid.
- b. Het aantal vrouwen dat toetreedt tot de arbeidsmarkt groeit nog voortdurend als logisch gevolg van het beter benutten van onderwijskansen en de wens economisch onafhankelijk te kunnen zijn. Ook de noodzaak tot het verwerven van aanvullend inkomen speelt hierbij uiteraard een rol.
Arbeid van vrouwen behoort gelijk beloond te worden als arbeid door mannen. Sociale zekerheid moet daar een vervolg op zijn.
- c. Wil de stimulering van de herverdeling van arbeid door vormen van arbeidstijdverkorting succes hebben dan zal tegenover het lagere inkomen dat met een kortere werkdag wordt verdiend tenminste een corresponderende sociale zekerheid moeten staan.
Een uitwerking van bezuinigingsvoorstellen in de sociale zekerheid, met als effect dat korter werken wordt ontmoedigd, is onaanvaardbaar.

- d. Wanneer voor het bepalen van de hoogte van een uitkering gekeken moet worden naar de Inkomsten van de andere partner, leidt dat niet alleen tot grote uitvoeringsproblemen maar ook tot onacceptabele vormen van inbreuk op prive-omstandigheden.
- e. Indien in de sociale zekerheid meer dan nu het kostwinnersbegrip gaat gelden betekent dat een grotere ongelijkheid, zowel binnen de groep van niet-actieven als tussen actieven en niet-actieven; individualisering is dan voorbehouden aan in het arbeidsproces werkzame mensen. Niet stimulerend voor vrouwen die (ook) willen werken.
- f. Het korten van de uitkering van de éne partner omdat de ander gaat werken, werkt remmend op de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt, omdat de marginale beloning (het saldo van extra inkomen en de lagere uitkering), zeer gering is.
- g. In toenemende mate leven mensen niet-gehuwd samen in welke vorm dan ook. Dehalve dat het uiterst onpraktisch is om een zo grote verscheidenheid samen te willen brengen in het criterium "leefeenheid", vinden wij ook dat de Overheid in deze geen keuze behoort te doen door direct of indirect de leefwijze van mensen financieel te bevoordelen. De Overheid moethiertegenover een neutrale positie innemen.

Het zal duidelijk zijn dat individualisering geen problemen oplevert voor de aanvullende uitkeringen. Deze zijn in de beschreven opzet per definitie individueel.

Ook op het basisniveau moeten uitkeringsrechten echter zijn geïndividualiseerd. Ieder individu dat aan de genoemde criteria voldoet heeft recht op een voor ieder gelijke basisuitkering.

Hoe individualiseren?

Alhoewel wij de emancipatoire ontwikkeling van toenemende participatie van harte ondersteunen (mede door de voorstellen voor herverdeling van arbeid elders in dit rapport), willen wij niet de ogen sluiten voor de huidige realiteit, waarin het in veel gevallen nog zo is dat in een leefeenheid door één persoon het (minimum-)inkomen wordt verdiend. Het deze feitelijke situaties van kostwinnerschap moet in het sociale zekerheids- en inkomensbeleid rekening gehouden worden, op de hiernavolgende wijze.

In de komende tijd zal gewerkt moeten worden aan een situatie waarin inkomens- en sociale zekerheidsbeleid niet langer resp. niet verder dan nu, het alleenverdienschap als uitgangspunt hebben.

In plaats daarvan zal de "omslag" lot stand moeten komen van die situatie naar één, waarin als principe geldt dat ieder (volwassen) persoon in zijn of haar eigen levensonderhoud voorziet.

Het dit als uitgangspunt kunnen dan correcties worden aangebracht voor die situaties, waarin kostwinnerschap nog wél een feitelijk gegeven is; de regel wordt uitzondering.

Voor de hoogte van de basisuitkering betekent dit dat deze als principe niet het niveau behoeft te bereiken van het huidige netto sociaal minimum. Voor feitelijke gevallen van kostwinnerschap zal dit echter minimaal wel het geval moeten zijn.

Wij willen dit als volgt realiseren:

Aan iedere volwassene wordt een eigen, voor ieder even hoge, belastingvrije som toegekend, welke bedoeld is voor toepassing op het eigen inkomen.

In gevallen waarin men van deze belastingvrije som zelf geen gebruik kan maken, omdat inkomen uit (vroegere) arbeid ontbreekt, kan deze bvs extra toegepast worden op het inkomen van degene op wie de feitelijke financiële zorg rust.

Het hoeft geen betoog dat deze voorstellen naast het probleem van de individualisering ook betrekking hebben op samenlevingsvormen anders dan het huwelijk (en ruim 2 miljoen mensen leven anders dan in de gezinsvorm).

Het probleem van de controle op samenleven is hiermee van de baan: omdat het niet de Overheid, maar de betrokkenen zelf zijn die in voorkomend geval belang hebben bij het aantonen van feitelijk kostwinnerschap en daarmee de bewijslast is omgedraaid, behoren ongewenste inbreuken op privé-omstandigheden van mensen tot het verleden.

Een systeem als hierboven biedt naar onze mening de meeste mogelijkheden voor het ingroeien in een nieuwe situatie van verdeling van (betaalde) arbeid.

Bij voortgaande verhoging van de participatiegraad van vrouwen op de arbeidsmarkt zal de "uitzondering" van kostwinnerschap steeds meer uitzondering worden.

Een Uitgave van de Stichting Wetenschappelijk Bureau



Bezuidenhoutseweg 195, 2594 AJ Den Haag

Tel.: 070 – 85 83 03

Postgiro: 3322213